

Põhiseaduse peatükkide uus redaktsioon
III toimkond, 7.november AD 1991

5. peatükk

Riigikogu

§ 50. Seadusandlik võim Eesti Vabariigis kuulub riigikogule.

§ 51. Riigikogu koosneb saja ühest liikmest, kes valitakse üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel neljaks aastaks. Riigikogu liikmete volitused algavad uue koosseisu esimese istungi kokkutulemisega ja samast päevast lõpevad eelmise koosseisu volitused.

§ 52. Riigikogu valimisel lähtutakse proportsionaalsuse põhimõttest.

Riigikogu ennetähtaegsed valimised toimuvad mitte enne kui kuuskümmend ja mitte hiljem kui üheksakümmend päeva pärast valimiste väljakuulutamist.

Riigikogu valimise korra määrab riigikogu valimisseadus.

§ 53. Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt 21-aastane hääleõiguslik Eesti kodanik.

§ 54. Riigikogu liige annab kohustuste täitmisele asudes ametivande jääda ustavaks Eesti Vabariigile ja tema põhiseaduslikule korrale.

§ 55. Kui riigikogu liige astub riigi teenistusse riigivanema, valitsuse liikme, riigikontrolöri, õiguskantsleri või kohtunikuna, kui ta tervislikul või muul põhjusel on pikaajaliselt takistatud töötamast riigikogus, samuti kui ta sureb, siis astub tema asemele riigikogus asendusliige.

Riigikogu liikme asendamise korra määrab valimisseadus.

§ 56. Riigikogu lahendab kõiki Eesti riigielu küsimusi, mis põhiseadusega ei ole antud rahva, riigivanema, vabariigi valitsuse või teiste riigiorganite või omavalitsuste otsustada.

§ 57. Eesti Vabariigi riigikogu:

1. võtab vastu seadusi ja otsuseid;
2. otsustab rahvahääletuse ja rahvaküsitluse läbiviimise;

- ///
3. ratifitseerib ja denosseerib välislepinguid;
 4. otsustab peaministri ametissekinnitamise;
 5. võtab vastu riigieelarve ja kinnitab selle täitmise aruande;
 6. nimetab riigivanema esildisel ametisse ülemkohtu esimehe, Eesti Panga nõukogu esimehe, riigikontrolöri, õiguskantsleri ja kaitseväge juhataja ja kaitsejõudude ülemjuhataja;
 7. valib oma liikmete hulgast riigikogu poolsed Eesti Panga nõukogu liikmed ja kinnitab Eesti Panga nõukogu koosseisu;
 8. otsustab valitsuse ettepanekul riigilaenude tegemise ja riigile muude varaliste kohustuste võtmise;
 9. esineb avalduste, deklaratsioonide ja pöördumistega Eesti rahva, välisriikide ning rahvusvaheliste organisatsioonide poole;
 10. kuulutab riigis välja erakorralise seisukorra;
 11. seab sisse riiklikud aunimetused ja autasud, sõjaväelised ning diplomaatilised auastmed;
 12. otsustab umbusalduse avaldamise vabariigi valitsusele;
 13. kuulutab riigivanema ettepanekul välja sõjaseisukorra ja mobilisatsiooni, samuti demobilisatsiooni.

§ 58. Riigikogu liige ei ole seotud mandaadiga ja ta ei kannna õiguslikku vastutust hääletamise ega poliitiliste avalduste eest, mis ta on teinud riigikogus või selle organites.

§ 59. Riigikogu liikmed saavad tasu, mis tagab nende majandusliku sõltumatuse.

Riigikogu liige ei tohi samal ajal olla mingil teisel palgalisel riiklikul ametikohal. Muud piirangud töötulu saamisel kehtestatakse seadusega riigikogu liikme staatusest.

§ 60. Riigikogu liikmed on oma volituste ajaks vabastatud sõjaväeteenistusest.

§ 61. Riigikogu uue koosseisu kutsub esimesele istungile kokku riigivanem hiljemalt kümne päeva jooksul riigikogu valimiste tulemuste väljakuulutamisest.

§ 62. Riigikogu valib oma liikmete hulgast üksiku mitteülekantava hääle meetodil riigikogu juhataja ja kaks asejuhatajat, kes korraldavad riigikogu tööd vastavalt riigikogu kodukorra seadusele.

§ 63. Riigikogu on otsustusvõimeline, kui korralisel istun-

gil on kohal veerand ja erakorralisel istungil üle poole tema koosseisust.

§ 64. Riigikogu moodustab alalisi ja ajutisi komisjone. Riigikogu liikmetel on õigus ühineda saadikurühmadesse. Alaliste komisjonide loetelu ja pädevus, samuti saadikurühmade moodustamise kord ja õiguslik seisund määratakse riigikogu kodukorra seadusega.

§ 65. Riigikogu istungid on avalikud. Riigikogu võib kuulutada oma istungi kinniseks, kui sellega nõustub vähemalt kaks kolmandikku kohalolevaist liikmetest.

Hääletamine riigikogus on avalik, välja arvatud riigikogu kodukorra seadusega määratud erandid.

Riigikogu aktid võetakse vastu poolthäälte enamusega, kui põhiseaduses ei ole sätestatud teisiti.

§ 66. Riigivanema, riigikogu juhataja või ühe viiendiku riigikogu liikmete nõudmisel tuleb riigikogu kokku erakorraliseks istungjärguks. Erakorralise istungjärgu kokkutulemise korra määrab riigikogu kodukorra seadus.

§ 67. Riigikogu liikmetel on õigus pöörduda kirjaliku arupärimisega Eesti Vabariigi valitsuse, valitsuse liikmete, Eesti Panga presidendi ning teiste kõrgemate riigiametnike poole.

Arupärimisele tuleb vastata riigikogu istungil kahekümne päeva jooksul.

§ 68. Riigikogu liiget võib võtta kriminaalvastutusele ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuvõetud otsuse põhjal.

Riigikogu liiget võib vahistada ainult tabatuna kuriteo toimepanekult. Sellest tuleb teatada kahekümne nelja tunni jooksul riigikogu juhatajale, kes esitab tema kinnipidamise küsimuse riigikogu järgmisele istungile otsustamiseks.

Kui riigikogu liikme suhtes jõustub süüdimõistev kohtuotsus, siis asub tema asemele riigikogus asendusliige.

6. peatükk

Valitsus

§ 69. Täidesaatev ja korraldav võim Eesti Vabariigis kuulub valitsusele.

§ 70. Eesti Vabariigi valitsus:

1. viib ellu riigi poliitikat;
2. suunab ja koordineerib valitsusasutuste tegevust;
3. korraldab seaduste ja riigikogu otsuste täitmist ning esineb seadusandlike algatustega;
4. koostab riigieelarve, esitab selle riigikogule ja korraldab riigieelarve täitmist ning esitab riigikogule eelarve täitmise aruande;
5. annab seaduse alusel ning täitmiseks määrusi ja korraldusi;
6. korraldab suhtlemist välisriikidega;
7. loob tingimused riigi ja avaliku korra kaitseks;
8. lahendab muid küsimusi, mis põhiseaduse ja seadustega on antud vabariigi valitsuse otsustada.

§ 71. Valitsusse kuuluvad peaminister ja ministrid.

Peaministri lahkumisel ametist on tagasi astunud kogu valitsus.

Riigikogu uue koosseisu esimesel istungil esitab peaminister lahkumispalve.

Valitsus vabaneb ametist uue valitsuse ametisseastumisega.

§ 72. Riigivanem nimetab neljateistkümne päeva jooksul pärast valitsuse tagasiastumist või talle umbusalduse avaldamist uue peaministri kandidaadi, kellele teeb ülesandeks moodustada valitsus. Hiljemalt neljateistkümne päeva jooksul esitab peaministri kandidaat riigikogule valitsuse koosseisu, mille järel riigikogu otsustab peaministri ametissekinnitamise.

Kui peaministri kandidaat ei saa riigikogu toetust, siis riigivanem kas annab valitsuse moodustamise ülesande uuele kandidaadile või kuulutab neljateistkümne päeva möödudes välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

Riigivanemal ei ole õigust kuulutada välja riigikogu uue koosseisu ennetähtaegseid valimisi, kui riigikogu käesoleva paragrahvi eelmises lõigus nimetatud neljateistkümne päeva jooksul kinnitab omal valikul ametisse peaministri.

§ 73. Riigikogus ametisse kinnitatud peaminister esitab kolme päeva jooksul riigivanemale valitsuse koosseisu. Riigivanem nimetab peaministri poolt esitatud ministrid ametisse seitsme päeva jooksul.

§ 74. Vabariigi valitsus või tema liige loetakse ametisse astunuks ametivande andmisest. Ametivande võtab riigikogu ees vastu riigivanem.

§ 75. Peaminister ja valitsuse liikmed ei või olla üheski muus valitud või nimetatud riiklikus ametis ega saada tasu mõnelt tulunduslikult ettevõttelt või kuuluda selle juhatusse.

§ 76. Peaminister esindab vabariigi valitsust ja juhib selle tegevust.

Riigivanem nimetab peaministri ettepanekul valitsuse liikmete hulgast kaks ministrit, kes peaministri äraolekul täidavad tema ülesandeid. Asendamise korra määrab peaminister.

§ 77. Üksikute valitsemisalade korraldamiseks moodustatakse seaduse alusel vastavad ministeeriumid.

Minister juhib ministeeriumi, korraldab ministeeriumi valitsemisalasasse kuuluvaid küsimusi, annab käskkirju ja määrusi ning täidab muid ülesandeid, mis on talle pandud seadusega määratud alusel ja korras. Ministeeriumi aparaati juhib vastava ala peadirektor.

Kui minister haiguse või muude takistuste tõttu ei saa ajutiselt oma ülesandeid täita, paneb peaminister tema ülesanded selleks ajaks mõnele teisele ministrile.

Ministri vabastab ametist ja kinnitab ametisse riigivanem peaministri ettepanekul seitsme päeva jooksul arvates esildise saamisest.

§ 78. Riigikogu võib oma koosseisu enamusega avaldada umbusaldust kas peaministrile või üksikule ministrile.

Umbusaldusküsimuse algatamiseks peab vastava kirjaliku nõudega esinema vähemalt üks viiendik riigikogu koosseisust. Küsimus võib tulla otsustamisele mitte varem kui järgmisel päeval pärast

selle algatamist.

Umbusalduse saanud minister lahkub ametist. Peaministri avaldatud umbusalduse korral lahkub ametist kogu valitsus.

§ 79. Valitsusel on õigus esitada riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu teistkordsele hääletusele, sidudes selle usaldusküsimusega. Hääletamine toimub mitte varem kui järgmisel päeval pärast eelnõu esitamist. Eelnõu tagasilükkamisel astub valitsuse tagasi.

§ 80. Riigivanemal on õigus kohustada valitsust või üksikut ministrit jätkama oma ülesannete täitmist kuni uue valitsuse või ministri ametisse kinnitamiseni.

§ 81. Peaminister või minister, kes on riigikogu liikmed, panevad oma ametis oleku ajaks maha oma volitused riigikogu liikmena.

§ 82. Valitsuse juures on riigikantselei, mida juhib riigisekretär. Riigisekretär osaleb valitsuse istungitel sõnaõigusega.

Riigisekretäri nimetab ametisse ja vabastab ametist riigivanem.

§ 83. Peaminister ja ministrid võivad sõnaõigusega osaleda riigikogu istungitel ja komisjonides.

§ 84. Valitsuse istungid on kinnised, kui valitsus ei otsusta teisiti.

Valitsuse otsused ja määrused peavad kandma peaministri, ajajamase ministri ja riigisekretäri allkirja.

§ 85. Peaministrit ja ministrit võib kriminaalvastutusele võtta ainult õiguskantsleri ettepanekul riigikogu koosseisu enamuse poolt vastuvõetud otsuse põhjal. Sellise otsuse vastuvõtmise korral vabastab riigivanem valitsuse või ministri ametist.

7. peatükk

Seadusandlus

§ 86. Eesti Vabariigi seadusi antakse kooskõlas põhiseadusega. Seaduste vastuvõtmise korra määrab riigikogu kodukorra sea-

511

dus.

§ 87. Seadusandliku algatuse õigus on:

1. riigikogu liikmel;
2. riigikogu saadikurühmal;
3. riigikogu komisjonil;
4. vabariigi valitsusel;
5. riigivanemal põhiseaduse muutmiseks § alusel.

§ 88. Seaduseelnõud, mis toovad kaasa kehtivas riigieelarves tulude vähendamist või kulude suurendamist või kulude ümberjaotamist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, näidates ära tuluallikad vastavate kulude katteks.

§ 89. Riigikogu poolt vastu võetud seadused kirjutab alla riigivanem.

Riigivanem peab riigikogu poolt vastu võetud seadusele alla kirjutama neljateistkümnepäeva jooksul arvates seaduse vastuvõtmisest riigikogus või saatma seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi riigikogusse. Kui riigikogu jätab poolthääle enamusega riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse muutmata, kirjutab riigivanem seadusele alla.

§ 90. Kui seaduses või seaduse rakendusotsuses ei ole ette nähtud muud korda või tähtaega, hakkab seadus kehtima kümnendal päeval pärast avaldamist Riigi Teatajas.

§ 91. Riigikogul on õigus panna seaduseelnõu rahvahääletusele. Rahvahääletuse läbiviimise korra määrab seadus.

Rahvahääletusel võetakse seadus vastu poolthääle enamusega, s.t kui eelnõu poolt hääletab enam kui vastu.

Kui rahvahääletusele pandud seaduseelnõu ei saa poolthääle enamust, siis kuulutab riigivanem välja riigikogu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

§ 92. Seadused, mille alusel Eesti Vabariik astub poliitilistesse, majanduslikesse ja sõjalistesse riikide liitudesse, võetakse vastu ainult rahvahääletusel.

§ 93. Rahvahääletusele ei saa panna eelarve, maksude, välislepingute, erakorralise seisukorra kehtestamise ja lõpetamise ning riigikaitse ja riigi rahaliste kohustustega seotud küsimusi.

§ 94. Kui riigikogu on takistatud kokku tulemast, on riigivanemal õigus anda seaduse jõudu omavaid seadlusi, mis kannavad

riigikogu juhataja ja peaministri kaasallkirja. Seadluste andmise korra määrab seadus riigivanemast.

Riigikogu peab neljateistkümne päeva jooksul pärast kokkutelemist riigivanema seadlused seadusega kinnitama, muutma või tühistama.

§ 95. Riigivanem ei või seadlusega kehtestada või muuta:

1. Eesti Vabariigi põhiseadust;
2. riigikogu ja omavalitsuste valimisseadust;
3. riigivanema valimisseadust;
4. rahvahääletuse seadust;
5. riigikogu kodukorra seadust;
6. riigivanema ja riigikogu liikmete tasu seadust;
7. riigi eelarve seadust ja riigieelarvet;
8. riiklikke makse kehtestavaid seadusi;
9. Eesti Panga seadust;
10. riigikontrolli seadust;
11. kohtukorralduse ja kohtumenetluse seadust;
12. välis- ja siselaenuksesse ning riigi varalistesse kohustustesse puutuvaid seadusi;
13. erakorralise seisukorra seadust;
14. riigikaitse rahuaja ja sõjaaja seadust.

8. peatükk

Rahandus ja riigieelarve

§ 96. Raha emissiooni ainuõigus Eestis on Eesti Pangal.

Eesti Vabariigi raha nimetuse ja rahaühikud määrab seadus.

§ 97. Eesti Vabariigi raharinglust ja arveldamiskorda korraldab Eesti Pank vastavalt seadusele.

§ 98. Eesti Pank tegutseb seaduse alusel ja annab oma tegevusest aru riigikogule.

§ 99. Maksud, koormised, lõivud, trahvid ja sundkindlustuse maksed määrab seadus.

§ 100. Riigi vara valdamise, kasutamise ja käsutamise korra

määrab seadus.

§ 101. Iga aasta kohta võtab riigikogu vastu riigi tulude ja kulude eelarve.

Vabariigi valitsus esitab riigieelarve eelnõu riigikogule hiljemalt seitssekümmend viis päeva enne eelarveaasta algust.

§ 102. Riigieelarve muutmisettepanekud, mis tingivad riigieelarve eelnõus ettenähtud kulude suurendamist või uute kulusummade sissevõtmist, tuleb algatajate poolt varustada vajalike rahaliste arvestustega, ära näidates kulude katteks vastavad tuluallikad.

§ 103. Eelarve koostamise ja vastuvõtmise korra määrab seadus.

§ 104. Vabariigi valitsuse ettepanekul võib riigikogu võtta aasta kestel vastu lisaeelarve.

§ 105. Riigilaenude tegemine ja riigile muude varaliste kohustuste võtmine toimub valitsuse ettepanekul riigikogu otsusega.

§ 106. Riigikogu poolt vastu võetud riigieelarve jõustub eelarveaasta algusest. Kui riigikogu ei võta eelarveaasta alguseks riigieelarvet vastu, võidakse teha iga kuu kulutusi ühe kahe teistkümnendiku osani eelmise eelarveaasta kulutustest.

§ 107. Kui riigikogu ei ole riigieelarvet vastu võtnud seitsmekümne viie päeva jooksul pärast eelarveaasta algust, kuulutab riigivanem välja riigikogu ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § 52.

15. peatükk

Põhiseaduse muutmine

§ 126. Põhiseaduse muutmise algatamise õigus on riigivanemal ja riigikogu koosseisu enamusel.

Põhiseadust saab muuta seadusega, mis on vastu võetud rahvahääletusel või riigikogu kahe järjestikuse koosseisu enamuse poolt.

Põhiseadust ei saa muuta sõja- ning erakorralise seisukorra ajal.

§ 127. Ainult rahvahääletusega saab muuta põhiseaduse 1.peatüki "Üldsätted", 3.peatüki "Rahvas" ja 15.peatüki "Põhiseaduse muutmine" sätteid.

§ 128. Seaduseelnõu põhiseaduse muutmiseks vaadatakse riigikogus läbi kolmel lugemisel, kusjuures eelnõu peab olema vähemalt kolm kuud enne esimest lugemist avaldatud ning iga lugemise vahel peab olema vähemalt üks kuu.

Põhiseaduse muutmise seaduseelnõu pannakse rahvahääletusele, kui selle poolt on riigikogu koosseisu kahekolmandikuline enamus. Rahvahääletus toimub mitte varem kui kolm kuud ja mitte hiljem kui kuus kuud sellekohase otsuse vastuvõtmisest riigikogus.

§ 129. Põhiseaduse muutmisel seadusega, mis on vastu võetud riigikogu kahe järjestikulise koosseisu poolt, peab riigikogu uus koosseis võtma muutmatul kujul vastu riigikogu eelmise koosseisu poolt vastuvõetud põhiseaduse muutmise eelnõu. Kui selle poolt on hääletanud mõlema riigikogu koosseisu enamus, on põhiseaduse muutmise seadus vastu võetud ja riigivanem kirjutab sellele alla.

§ 130. Põhiseaduse muutmise seadus jõustub mitte varem kui kolm kuud pärast seaduse vastuvõtmist.

§ 131. Rahvahääletusel või riigikogus tagasi lükatud põhiseaduse muutmise eelnõud ei saa samas küsimuses algatada enne ühe aasta möödumist viimasest hääletamisest.